

Книженко О.О.

*Національна академія прокуратури України,
Начальник відділу досліджень проблем
протидії злочинності НДІ, д.ю.н., доцент*

ДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ

На загально-соціальному та спеціально-кримінологічних рівнях ефективна протидія вказаним злочинам зумовлює постановку питання про вироблення державної стратегії та впровадження цільових програм в сфері безпеки руху та експлуатації транспорту.

Так, 20 жовтня 2010 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 2174-р була схвалена Транспортна стратегія України на період до 2020 року (Стратегія). Одним з основних напрямів реалізації Стратегії є забезпечення безпеки транспортних процесів, зокрема, шляхом:

- упровадження сучасних інформаційних технологій здійснення контролю за безпекою на транспорті, створення супутникових систем контролю та регулювання руху транспортних засобів;
- підвищення рівня облаштування автомобільних доріг, вулиць та залізничних переїздів з метою забезпечення безпеки дорожнього руху;
- підвищення вимог до безпечності конструкцій транспортних засобів.

Важливим кроком у напрямку забезпечення безпеки дорожнього руху і, опосередковано, - протидії досліджуваній категорії злочинів стало прийняття Державної цільової програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2016 року (затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2013 року № 294) (Програма).

Одним із важливих завдань Програми є проведення наукових досліджень у сфері безпеки дорожнього руху та впровадження їх результатів у практику, з метою реалізації якого заплановано, пе-

редусім, створення науково-дослідного інституту економічних та управлінських проблем безпеки дорожнього руху. Вбачається, що втілення цього завдання в майбутньому дозволить ефективно поєднувати наукову й практичну діяльність у сфері безпеки дорожнього руху, які на сьогодні ведуться ізольовано. В цьому контексті зауважимо, що забезпечення безпеки дорожнього руху потребує проведення наукових досліджень на межі багатьох галузей знань і дисциплін.

Ефективними у протидії необережним злочинам, пов'язаним з порушенням правил безпеки дорожнього рух та попередження їх суспільно-небезпечних наслідків є вдосконалення засобів так званої «пасивної безпеки», що застосовуються в транспортних засобах і на дорогах (наприклад, ремені та подушки безпеки, травмобезпечні стійки дорожніх знаків, підвищення ефективності післяаварійних дій тощо). Пасивна безпека проявляється в період, коли водій, незважаючи на вжиті заходи безпеки, не може змінити характер руху автомобіля та запобігти ДТП.

На відміну від систем пасивної безпеки, які допомагають у випадку ДТП, існують системи активної безпеки автомобіля. Завданням останніх є запобігання криміногенній ситуації на транспорті в цілому. Найбільш відомими і затребуваними системами активної безпеки, є ті, які конструктивно пов'язані та тісно взаємодіють з гальмівною системою автомобіля і значно підвищують її ефективність (антиблокіровочна система гальм, система курсової стійкості, система екстреного гальмування тощо). Існують й інші системи автомобіля, що підвищують безпеку водіння: система нічного бачення, яка, наприклад, робить видимими об'єкти в темряві в межах 150 метрів; інтелектуальний круїз-контроль, який здатний самостійно стежити за дорожньою обстановкою і залежно від ситуації система сама може вжити дії тощо [1, с.101,102].

Підкреслимо, що серед заходів з виконання вказаної Державної цільової програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2016 року передбачено створення випробу-

вального полігона для проведення досліджень у сфері активної, пасивної безпеки та енергоефективності транспортних засобів.

Говорячи про заходи протидії злочинам в сфері безпеки руху та експлуатації транспорту, не можна обійти увагою питання про впровадженні на дорогах України сучасних можливостей інформаційно-телекомунікаційних технологій. Досвід упровадження таких технологій у дорожніх галузях розвинених держав світу довів ефективність їх використання, надав значний позитивний економічний ефект, підвищив рівень безпеки учасників дорожнього руху. В межах використання цих технологій існує окремий галузевий технічний напрям – Intelligent Transportation Systems (ITS) – Інтелектуальні Транспортні Системи (ІТС). ІТС це системна інтеграція сучасних інформаційних та комунікаційних технологій і засобів автоматизації з транспортною інфраструктурою, транспортними засобами і користувачами, орієнтованої на підвищення безпеки та ефективності транспортного процесу, комфортності для водіїв і користувачів транспорту [1, с.104]. Іншими словами, ІТС передбачає системне використання вказаних технологій для управління транспортними засобами та мережами, у реальному часі, включаючи переміщення людей і товарів.

Сфера просування ІТС у світовій практиці починається від вирішення проблем громадського транспорту, істотного підвищення безпеки дорожнього руху, ліквідації заторів у транспортних мережах, підвищення продуктивності інтермодальної транспортної системи (яка передбачає взаємодію різних видів транспорту, включаючи автомобільний, залізничний, повітряний і морський транспорт) до екологічних та енергетичних проблем. У світовій практиці існують приклади успішної реалізації подібних проєктів. Так , в Євросоюзі в 1991 році була створена Європейська асоціація учасників ринку інтелектуальних транспортних систем (ERTICO), яка представляє собою консорціум, в який входять всі провідні європейські виробники, зацікавлені у розвитку ринку інтелектуальних транспортних систем, громадські організації, представники різних міністерств і відомств, інфраструктурні оператори зв'язку, користувачі, та інші організації.

Незважаючи на те, що ЕРТІСО створена за участю Єврокомісії та Міністерств Транспорту країн учасниць Євросоюзу, вона є недержавним громадським інститутом, що забезпечує реалізацію політичних рішень, прийнятих країнами Євросоюзу на внутрішньому і зовнішніх ринках.

Проекти ІТС почали впроваджувати і найближчі сусіди України – Білорусь та Росія. У Мінську інтелектуальну транспортну систему планується впровадити у 2014 році, метою реалізації інвестпроекту зі створення цієї системи є підвищення безпеки дорожнього руху та громадської безпеки в Мінську та на автомобільних дорогах М2 і М9. Проект планується впроваджувати у співпраці з Китаєм. У Росії перший пілотний проект ІТС вже запроваджується у Москві [2, с. 53].

Важливим напрямом нормативно-правового регулювання суспільних відносин в сфері безпеки руху та експлуатації транспорту також є вдосконалення правового порядку здійснення відповідного державного контролю, нагляду та належної взаємодії державних інституцій.

Важливим напрямом спеціально-кримінологічної протидії є вироблення комплексних критеріїв відбору та професійної придатності осіб (професіограм), які керують транспортними засобами або займаються їх експлуатацією. Загалом, в останні роки відповідність особи водія транспортних засобів вимогам, що ставляться дорожньою обстановкою як соціальна проблема актуалізувалася. Для багатьох стало очевидним, що нехтування соціально-психологічними та психофізіологічними особливостями працівників різних видів транспорту або водіїв-любителів збільшує ймовірність здійснення аварій.

У протидії злочинам у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту важливе місце посідає вирішення й віктимологічних проблем. Зауважимо, що важливим здобутком вказаної Державної цільової програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2016 року є передбачення низки заходів щодо підвищення ефективності системи підготовки учасників

дорожнього руху та підвищення рівня дотримання ними правил дорожнього руху, зокрема спрямованих на:

- запровадження нових методів складення іспитів з практичного керування транспортними засобами (що дають можливість мінімізувати людський фактор під час прийняття рішення про складення іспиту з практичного керування транспортними засобами та підвищити об'єктивність здійснення контролю за навичками керування такими засобами);

- удосконалення системи підвищення кваліфікації викладачів та інструкторів, що проводять підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації водіїв транспортних засобів;

- проведення соціальних кампаній з питань безпеки дорожнього руху;

- проведення профілактичної роботи з дітьми, спрямованої на дотримання ними вимог безпеки дорожнього руху (конкурсів, вікторин, змагань, рейдів «Увага! Діти на дорозі!»).

Попередження віктимної поведінки дітей як учасників дорожнього руху, в науці пропонується здійснювати шляхом впровадження загальної системи підготовки дітей до участі в дорожньому русі, яка повинна бути заснована на трьох етапах:

- дошкільний - первинні знання правил переходу проїзної частини, значень дорожніх знаків для пішоходів, сигналів світлофорів;

- початковий шкільний - знання правил дорожнього руху для пішоходів;

- шкільний - вивчення вимог Правил дорожнього руху для безпечної їзди на велосипеді, мопеді, мотоциклі, а також вивчення адміністративного та кримінального законодавства у сфері дорожнього руху [3, с.144].

Таким чином, розроблення заходів протидії злочинам проти безпеки руху та експлуатації транспорту є важливою складовою профілактичної політики держави.

1. Соляной А.В. Предупреждение дорожно-транспортных преступлений : дисс... канд. юрид. наук.: 12.00.08 / А.В. Соляной. – М., 2011. – 152 с.

2. Ковальчик О. Інформаційні системи в автодорожній галузі: стан і тенденції розвитку / О. Ковальчик, Д. Дмитрів // Галицький економічний вісник. – 2012. – №2(35). – С. 52-61.
3. Гридасова Л.В. Криминологическое исследование дорожно-транспортных преступлений, связанных с нарушением Правил дорожного движения: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Л.В. Гридасова. - Барнаул, 2005. - 210 с.